

Wskazania dotyczące roli prokuratorów

VIII Kongres NZ poświęcony Zapobieganiu Przeszeczności i Postępowaniu z Przeszeczcami, przypominając Mediolański Program Działania, przyjęty przez VII Kongres NZ poświęcony Zapobieganiu Przeszeczności i Postępowaniu z Przeszeczcami i zaaprobowany przez Zgromadzenie Ogólne rezolucją 40/32 z dnia 29.XI.1985 r., przypominając również 7 rezolucję VI Kongresu, w której Kongres zwrócił się do Komitetu Zapobiegania i Zwalczenia Przeszeczności o rozważenie potrzeby (opracowania) Wskazań odnoszących się do prokuratorów, odnotowując z uznaniem prace wykonane w ramach powołanego wyżej upoważnienia przez Komitet i przez konferencje przygotowawcze do VII Kongresu poświęconego Zapobieganiu Przeszeczności i Postępowaniu z Przeszeczcami:

1. przyjmuje Wskazania dotyczące Roli Prokuratorów zawarte w aneksie do niniejszej rezolucji;
2. zaleca, aby Wskazania stosować na szczeblu krajowym, regionalnym i międzynarodowym, uwzględniając warunki i tradycje polityczne, gospodarcze, społeczne i kulturalne poszczególnych państw;
3. zachęca państwa członkowskie, aby brały pod uwagę i przestrzegały Wskazań w ustawodawstwie i praktyce ich krajów;
4. zachęca także państwa członkowskie, aby zwróciły na Wskazania uwagę prokuratorom oraz innym osobom, w tym sędziom, adwokatom, członkom władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz opinii publicznej;
5. wzywa do aktywnego stosowania Wskazań komisje regionalne, regionalne i międzyregionalne instytuty zapobiegania przeszeczności i postępowania z przeszeczcami, agencje wyspecjalizowane i inne agendy systemu NZ, inne zainteresowane organizacje międzyrządowe oraz organizacje nierządowe mające status doradczy przy Radzie Społeczno-Gospodarczej;
6. zwraca się do Komitetu Zapobiegania i Zwalczenia przeszeczności o uznanie stosowania niniejszej rezolucji za zadanie priorytetowe;
7. zwraca się do Sekretarza Generalnego o podjęcie właściwych kroków zapewniających możliwie najszersze rozpowszechnienie Wskazań, w tym o przekazanie ich rządowi, organizacjom międzyrządowym i nierządowym oraz innym zainteresowanym stronom;
8. zwraca się również do Sekretarza Generalnego o przygotowanie co pięć lat począwszy od 1993 r., raportu o stosowaniu Wskazań;
9. zwraca się ponadto do Sekretarza Generalnego o udzielenie pomocy państwom członkowskim, na ich wnioski, w stosowaniu Wskazań oraz o regularne informowanie o swoich poczynaniach Komitetu;
10. sugeruje, aby na niniejszą rezolucję zwrócić uwagę wszelkim zainteresowanym agendum NZ.

Wskazania dotyczące roli Prokuratorów

Zważywszy, że narody świata potwierdziły w Karcie NZ m.in. swoją zdecydowaną wolę stworzenia warunków, w których możliwe jest zachowanie sprawiedliwości w celu zapewnienia współpracy międzynarodowej w popieraniu i zachęcaniu do poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności bez dyskryminacji ze względu na rasę, płeć, język i religię, zważywszy, że Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uświęca zasady równości wobec prawa, domniemania niewinności oraz prawa do rzetelnie prowadzonej, publicznej rozprawy przed niezależnym i bezstronnym sądem, zważywszy, że często napotyka się rozdzier między wizją leżącą u podstaw tych zasad a istniejącym stanem rzeczy, zważywszy, że w każdym kraju organizacja i wymierzanie sprawiedliwości powinno być przepełnione tymi zasadami, i że powinny być podejmowane starania, aby zasady te były w pełni urzeczywistniane, zważywszy, że prokuratorzy odgrywają w wymiarze sprawiedliwości wielką rolę, i że reguły odnoszące się do wypełniania ich ważnych obowiązków powinny wspomagać poszanowanie i stosowanie się do wymienionych wyżej podstawowych zasad i w ten sposób przyczynić się do tego, aby wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych był sprawiedliwy i bezstronny oraz zapewniał obywatelom skuteczną obronę przed przestępczością, zważywszy, że zapewnienie posiadania przez prokuratorów kwalifikacji zawodowych, niezbędnych do wypełniania ich funkcji ma zasadnicze znaczenie, należy doskonalić sposoby ich rekrutacji, dbać o ich prawnicze i zawodowe szkolenie oraz dostarczać im wszelkich niezbędnych środków umożliwiających wypełnianie ich roli w zwalczaniu przestępczości, w szczególności tej występującej w nowych formach i nasileniu, zważywszy, że opierając się na zaleceniu V Kongresu NZ poświęconego zapobieganiu przestępczości i postępowaniu z przestępcami, Zgromadzenie Ogólne rezolucją 34/169 z dnia 17 XII 1979 r. przyjęło Kodeks Postępowania Funkcjonariuszy Porządku Prawnego, zważywszy, że w swojej 16 rezolucji VI Kongres NZ poświęcony Zapobieganiu Przestępczości i Postępowaniu z przestępcami wezwał Komitet Zapobiegania i Zwalczania Przestępczości do włączenia do swoich priorytetowych zadań opracowanie wskazań dotyczących niezawisłości sędziów, ich naboru, kształcenia zawodowego oraz statusu sędziów i prokuratorów, zważywszy, że VII Kongres poświęcony Zapobieganiu Przestępczości i Postępowaniu z Przestępcami przyjął Podstawowe zasady Niezależności Sądów i Niezawisłości Sędziów, zaaprobowane następnie przez Zgromadzenie Ogólne rezolucjami 40/32 z dnia 29 XI 1985 r. i 40/146 z dnia 13 XI 1985 r., zważywszy, że Deklaracja Podstawowych Zasad Sprawiedliwości dla Ofiar Przestępstw i Nadużyć Władzy, zaleca środki, jakie powinny być przedsięwzięte na szczeblu krajowym i międzynarodowym, w celu ułatwienia dostępu do wymiaru sprawiedliwości i do rzetelnie prowadzonego procesu, restrykcji, odszkodowania i pomocy ofiarom przestępstw, zważywszy, że VII Kongres w swojej 7 rezolucji wezwał Komitet do rozważenia potrzeby (opracowania) wskazań dotyczących m.in. naboru, szkolenia zawodowego i statusu prokuratorów, stawianych przed nimi zadań i ich postępowania, środków umożliwiających im przyczynienie się do sprawnego działania wymiaru sprawiedliwości w sprawach karnych i ich współpracy z policją, zakresu posługiwania się zasadą oportunistyczną oraz pełnionej przez nich roli w postępowaniu karnym; Kongres wezwał nadto Komitet do zdania sprawy z tych

prac na późniejszych Kongresach NZ, przytoczone poniżej Wskazania zostały sformułowane aby pomóc państwom członkowskim w gwarantowaniu i popieraniu skutecznego, bezstronnego i sprawiedliwego działania prokuratorów w postępowaniu karnym; rządy powinny o nich pamiętać i ich przestrzegać uwzględniając obowiązujące w państwie ustawodawstwo i praktykę oraz powinny zwrócić na nie uwagę prokuratorów, jak i innych osób, takich jak sędziowie, adwokaci, członkowie władzy wykonawczej i ustawodawczej oraz opinii publicznej. Niniejsze Wskazania opracowane są przede wszystkim z myślą o zawodowych prokuratorach ale stosują się w równym stopniu do oskarżycieli powołanych ad hoc.

Kwalifikacje, nabór i kształcenie

1. Osoby mające być prokuratorami powinny wyróżniać się siłą charakteru i zdolnościami, mieć odpowiednie wykształcenie i kwalifikacje (zawodowe).
2. Państwa powinny gwarantować:

a) że kryteria naboru prokuratorów będą zabezpieczać przed ich powoływaniem stronniczym lub kierowanym chęcią dyskryminowania ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, polityczne lub inne poglądy, pochodzenie narodowe, społeczne lub etniczne, stan posiadania, urodzenie, majątek lub inne czynniki wyznaczające status osobisty, z tym wszakże, że wymaganie, aby kandydat na stanowisko prokuratora miał obywatelstwo kraju, w którym miałby pełnić urząd, nie powinno być uznawane za przejaw dyskryminacji,

b) że prokuratorzy będą mieli odpowiednie wykształcenie i przeszkolenie oraz świadomość ideałów i obowiązków związanych z ich urzędem, zawartych w konstytucji i w innych ustawach, gwarancji praw podejrzanego i ofiary oraz praw człowieka i podstawowych wolności uznanych przez prawo krajowe i międzynarodowe.

Status i warunki pełnienia urzędu

3. Prokuratorzy, stanowiący ważny czynnik wymiaru sprawiedliwości, powinni w każdym momencie dbać o honor i godność swojego zawodu.
4. Państwa powinny zapewniać prokuratorom możliwości wypełniania obowiązków zawodowych bez narażania na zastraszenie, przeszkody, nękanie, niewłaściwe interwencje lub nieuzasadnione pociąganie do odpowiedzialności cywilnej, karnej lub innego rodzaju.
5. Prokuratorzy, wraz ze swoimi rodzinami, powinni korzystać z ochrony zapewnionej im przez władze, w wypadku zagrożenia osobistego bezpieczeństwa w następstwie wykonywania funkcji oskarżycielskich.
6. Prokuratorom powinno się zapewnić należyte warunki pracy, odpowiednie wynagrodzenie i, tam gdzie się to stosuje, trwałość sprawowania urzędu, jak

również emeryturę; wszystkie te warunki, a także wiek emerytalny powinny być określone w prawie lub w opublikowanych (zbiorach) zasad lub uregulowań.

7. Awansowanie prokuratorów, jeśli system taki istnieje, powinno następować na podstawie obiektywnych kryteriów, zwłaszcza kwalifikacji zawodowych, zdolności, siły charakteru i doświadczenia, i o awansach powinno się decydować zgodnie z zasadami sprawiedliwego i bezstronnego postępowania.

Swoboda wypowiedzi i zrzeszania się

8. Prokuratorzy, tak jak inni obywatele, mają prawo do swobody wypowiedzi, przekonań, stowarzyszania się i zgromadzeń. W szczególności, powinni mieć prawo do udziału w publicznych dyskusjach dotyczących prawa, wymiaru sprawiedliwości, popierania i ochrony praw człowieka, do tworzenia lub przystępowania do organizacji lokalnych, krajowych i międzynarodowych oraz udziału w ich zebraniach, bez doznawania uszczerbku dla wykonania ich zawodu z powodu zgodnej z prawem działalności lub uczestnictwa w takich legalnych organizacjach. Korzystając z tych praw, prokuratorzy powinni zawsze zachowywać się w sposób zgodny z prawem i uznanymi normami oraz etyką swojego zawodu.
9. Prokuratorzy powinni korzystać ze swobody tworzenia i przystępowania do stowarzyszeń zawodowych i innych organizacji w celu reprezentowania swych interesów, popierania kształcenia zawodowego i ochrony swego statusu.

Rola spełniana w postępowaniu karnym

10. Urząd prokuratorski powinien być ściśle oddzielony od funkcji sądowych.
11. W postępowaniu karnym prokuratorzy powinni spełniać aktywną rolę, w tym w popieraniu oskarżenia oraz, jeśli przewiduje to prawo lub zgodne jest z miejscową praktyką, w samym śledztwie, w nadzorze nad jego praworządnym prowadzeniem, nadzorze nad wykonywaniem orzeczeń sądowych oraz w spełnianiu innych funkcji polegających na występowaniu jako rzecznicy interesu społecznego.
12. Prokuratorzy powinni, jak to nakazuje prawo, wypełniać swoje obowiązki rzetelnie, w jednolity sposób i sprawnie, przestrzegać i chronić praw człowieka, i w ten sposób zapewniać należyty przebieg procesu i sprawne działanie aparatu wymiaru sprawiedliwości.
13. Wykonując swoje obowiązki, prokurator powinien:

- a) wypełniać swe zadania bezstronnie i unikać kierowania się jakimikolwiek względami politycznymi, społecznymi, religijnymi, rasowymi, kulturowymi, związanymi z płcią oraz wszelkiej innej dyskryminacji;
- b) chronić interes publiczny, postępować obiektywnie, brać pod uwagę sytuację podejrzanego i ofiary, uwzględniać wszelkie istotne okoliczności bez względu na to, czy przemawiają na korzyść czy na niekorzyść podejrzanego;
- c) zachowywać poufność posiadanych materiałów, chyba że sprzeciwia się temu wykonywanie obowiązków lub wymagania wymiaru sprawiedliwości;
- d) brać pod uwagę opinie i stan pokrzywdzenia ofiary, gdy naruszony jest jej osobisty interes, i informować ją o prawach przysługujących jej zgodnie z Deklaracją Podstawowych Zasad Sprawiedliwości dla Ofiar Przestępstw i Nadużyć Władzy.

- 14. Prokurator nie powinien wszczynać postępowania karnego, prowadzić go dalej ani usilnie starać się o kontynuowanie postępowania, gdy bezstronnie prowadzone śledztwo pokazuje, że oskarżenie było pozbawione podstaw.
- 15. Prokurator powinien poświęcać należytą uwagę ściganiu przestępstw popełnionych przez funkcjonariuszy publicznych, w szczególności korupcji, nadużyć władzy, ciężkiego pogwałcenia praw człowieka oraz innych czynów uznanych przez prawo międzynarodowe za przestępstwa i - jeśli pozwala mu na to prawo lub jest to zgodne z miejscową praktyką- również prowadzeniu śledztw w takich sprawach.

16. Jeśli prokurator wejdzie w posiadanie dowodów przeciwko podejrzanemu i wie lub ma poważne podstawy do przypuszczania, że dowody te zostały uzyskane za pomocą uciekania się do niezgodnych z prawem metod polegających na ciężkim pogwałceniu przysługujących podejrzanemu praw człowieka, zwłaszcza za pomocą tortur, okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo innego naruszenia praw człowieka, powinien odmówić użycia takich dowodów przeciwko komukolwiek z wyjątkiem tego, który posłużył się tymi metodami, lub powiadomić o tym sąd; powinien też poczynić wszelkie kroki niezbędne do pociągnięcia do odpowiedzialności osób, które użyły tych środków.

Zasada oportunistu

- 17. W krajach, w których prokuratorzy upoważnieni są do kierowania się zasadą oportunistu, przepisy prawa lub publikowane (zbiory) zasad i uregulowań powinny zawierać wskazania mające zapewnić sprawiedliwe i jednolite posługiwanie się tą zasadą przy podejmowaniu decyzji o postawieniu w stan oskarżenia, zawieszeniu oskarżenia lub odstąpieniu od niego.

Postępowania alternatywne wobec oskarżenia (ścigania)

18. Zgodnie z obowiązującym w kraju prawem, prokurator powinien z należytą uwagą rozważyć możliwość odstąpienia od oskarżenia, bezwarunkowego lub warunkowego umorzenia postępowania lub przekazania sprawy do innego postępowania niż karne, mając wszakże zawsze na względzie prawa przysługujące podejrzanemu jak i ofierze. Z tego powodu państwa powinny rozważyć możliwość przyjęcia systemu postępowania alternatywnego (diversion), i to nie tylko w celu zmniejszenia nadmiernego obciążenia sądów, lecz również w celu uniknięcia naznaczenia związanego z tymczasowym aresztowaniem, oskarżeniem i skazaniem, jak również ewentualnymi negatywnymi następstwami uwięzienia.

19. W krajach, w których prokuratorowi powierza się decydowanie o tym, czy oskarżyć nieletniego czy też od tego odstąpić, ze specjalną uwagą powinien on rozważyć kwestie rodzaju i wagi przestępstwa, obrony społeczeństwa oraz osobowości nieletniego i jego środowiska. Podejmując decyzję prokurator powinien zawsze rozważyć możliwość poprzestania na którymś z przewidzianych prawem postępowań alternatywnych wobec oskarżenia (ścigania). Prokurator powinien dołożyć wszelkich starań, aby przypadki oskarżenia nieletniego ograniczyć do niezbędnego minimum.

Stosunki z innymi agendami i instytucjami państwowymi

20. W celu zapewnienia rzetelnego i skutecznego oskarżenia (ścigania), prokurator powinien dążyć do utrzymywania ścisłej współpracy z policją, sądami, adwokatami, obrońcami z urzędu i innymi agendami i instytucjami państwowymi.

Postępowanie dyscyplinarne

21. Przekroczenia dyscyplinarne prokuratorów powinny być określone w ustawie lub w opartych na niej uregulowaniach. Skargi przeciwko prokuratorom zawierające zarzuty wyraźnego naruszenia norm postępowania wymaganego w ich zawodzie, powinny być rozpatrywane szybko i rzetelnie, według reguł właściwej procedury. Na orzeczenie (wydane w sprawie) powinien służyć środek odwoławczy.

22. Postępowanie dyscyplinarne przeciwko prokuratorowi powinno zapewniać obiektywne rozpoznanie i wydanie orzeczenia. Orzeczenie powinno być wydane zgodnie z prawem, kodeksem etyki zawodowej oraz innymi ustalonymi standardami i normami etycznymi, a także z niniejszymi Wskazaniami.

Przestrzeganie Wskazań

23. Prokuratorzy powinni przestrzegać niniejszych Wskazań. Powinni również, w miarę swoich możliwości, zapobiegać i przeciwstawiać się każdemu ich naruszeniu.
24. Prokuratorzy mający podstawę do przypuszczenia, że nastąpiło albo ma nastąpić naruszenie niniejszych Wskazań, powinni powiadomić o tym swoje władze zwierzchnie, i jeśli to potrzebne, inne właściwe władze lub organy, którym przysługuje prawo rozpatrywania odwołań lub usuwanie nieprawidłowości.

Źródło - Prokuratura i Prawo" nr 2 Luty 1995 r.